

Základní práva v daňové judikatuře Ústavního soudu

Abstrakt

Práce se věnuje judikatuře Ústavního soudu v daňových věcech, kde je důvodem přezkumu tvrzené porušení základního práva či právního principu.

V první části práce je stručně popsána výchozí situace, zejména teoretická a ústavněprávní východiska pro přezkum daňových předpisů a rozhodnutí a jsou vymezena relevantní základní práva a metody a standardy přezkumu, které Ústavní soud ve své judikatuře používá, a to obecně a zejména v daňových věcech.

Těžištěm práce je pak rozbor vybraných daňových kauz a rozhodnutí Ústavního soudu. U každého rozhodnutí je nejprve stručně popsána výchozí situace a okolnosti přijetí předmětné úpravy, poté následuje samotný rozbor a nakonec shrnutí z hlediska porušovaných / tvrzených práv v dané kauze a metod a standardů přezkumu uplatněných Ústavním soudem.

Výsledky rozboru jsou poté shrnuty, konfrontovány s obecnými východisky a jsou identifikovány společné prvky příslušných kauz a rozhodnutí.

Závěrem je zjištění, že v analyzovaných kauzách nebyla předmětná úprava dostatečně pečlivě posuzována z hlediska dopadů na základní práva adresátů (právo na informační sebeurčení a právo podnikat) a souladu s ústavněprávními principy (rovnost, výhrada zákona), ať už z toho důvodu, že se jednalo o dílčí, nekoncepční změny, nebo z toho důvodu, že předkladatel sám těmto aspektům nepřikládal dostatečnou váhu a nedostatky následně nebyly odstraněny v průběhu projednávání v parlamentu. Co se týče kritérií přezkumu, jako nový prvek se objevuje tvrzené porušení práva na informační sebeurčení, konkrétně u nových tzv. „evidenčních“ povinností, přičemž v jednom případě bylo porušení tohoto práva i shledáno. Judikatura Ústavního soudu v tomto směru nicméně ještě není ustálená. Ve dvou případech byl tvrzen (a shledán) rozpor úpravy se zásadou výhrady zákona a Ústavní soud tak potvrdil svůj postoj k ukládání daňových povinností exekutivou formou podzákonných předpisů i k tzv. formulářovým podáním. Co se týče metod a nástrojů přezkumu, při přezkumu daňových předpisů a rozhodnutí Ústavní soud přes deklarovanou zdrženlivost aplikoval standardní instrumentarium: test extrémní disproportionality při přezkumu z hlediska zásahu do vlastnického práva, test racionality při přezkumu z hlediska zásahu do práva podnikat a test proporcionality při přezkumu z hlediska zásahu do práva na informační sebeurčení. Ke konstatování protiústavnosti z důvodu zásahu do základního práva pak vedl pouze test

proporcionality a je zřejmé, že test racionality při přezkumu daňové úpravy do jisté míry selhává (a v podstatě splývá s testem extrémní disproporcionality).

Lze tedy konstatovat, že Ústavní soud v zásadě setrvává na svém přístupu vycházejícím z předchozí judikatury, tzn., že k daním jako k veskrze politické (tzn. nejusticiabilní) otázce je třeba přistupovat především zdrženlivě. Jistý posun ohledně intenzity přezkumu lze zaznamenat v disentních vótech, kde je formulována myšlenka, zda by nebylo na místě uplatnit namísto mírnějšího testu racionality spíše test proporcionality. V daňových věcech pak Ústavní soud striktně trvá na zákonném podkladu pro stanovování povinností.

Klíčová slova: základní práva, daně, Ústavní soud